

НОВА МОДЕЛЬ ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ

Євдокимов Володимир Анатолійович,
директор ДП «Оператор ринку», кандидат наук з державного управління.

НОВИЙ РИНОК ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ**Аналіз роботи «оператора ринку» з впровадження нової моделі**

2019 рік став історичним для української енергетики. Україна впровадила одну з найскладніших реформ і з 1 липня має новий ринок електричної енергії. На імплементацію законодавства нам було відведено значно менше часу, ніж європейським державам. Тим не менше український енергоринок запрацював за новими правилами, а Україна довела світові здатність реалізувати надскладні завдання у доволі стислі терміни. Своєчасний старт нового ринку електроенергії дав Україні, зокрема і можливість отримати макрофінансову допомогу від ЄС у розмірі 500 млн. євро.

Держава з минулого року перестала бути єдиним продавцем та покупцем електроенергії. Виробники електроенергії, електропостачальники, трейдери та великі промислові споживачі працюють на ринкових умовах, де ціна формується не ручним управлінням, а шляхом конкуренції за покупця. Торгівля електроенергією, відповідно до прийнятих правил Європейського союзу, відбувається на таких сегментах нового ринку, як ринок двосторонніх договорів, ринок «на добу наперед», внутрішньодобовий ринок та балансуючий ринок.

Реформа ринку електричної енергії була потрібна Україні. Невідповідність старої моделі українського енергоринку вимогам часу, зростаючий обсяг перехресного субсидювання, погіршення стану розрахунків за акцептовану електроенергію – далеко не повний перелік проблем, які не можливо було вирішити косметичними змінами. Необхідний був капітальний ремонт, який би глобально змінив філософію роботи українського енергоринку.

«Оператор ринку» стартував 30 червня 2019 року, провівши перші торги на ринку «на добу наперед». І вже 1 липня провідні українські та закордонні ЗМІ написали: «Україна запустила реформу ринку електричної енергії: українці НЕ залишилися без світла».

Про роботу «Оператора ринку», цінову ситуацію та результати роботи ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку поговоримо більш детально.

«Оператор ринку» - перше в Україні державне підприємство, яке працює за принципами біржі.

Державне підприємство «Оператор ринку» утворене 18 червня 2019 року у відповідності до Закону України «Про ринок електричної енергії». Підприємство забезпечує функціонування ринку «на добу наперед» (РДН) та внутрішньодобового ринку (ВДР), відповідає за організацію купівлі-продажу електричної енергії на цих сегментах ринку.

На ринку «на добу наперед» купівля-продаж електроенергії здійснюється на наступну добу за днем проведення торгів. Ціна на цьому сегменті ринку визначається за принципом граничного ціноутворення із забезпеченням мінімізації ціни та максимізації обсягів торгівлі. Жоден учасник не бачить заявлені ціни та обсяги купівлі/продажу електричної енергії іншими учасниками. Така технологія торгів на РДН сприяє розвитку конкуренції.

На ВДР купівля-продаж електроенергії здійснюється безперервно після завершення торгів на ринку РДН та впродовж доби фізичного постачання електроенергії. Цей сегмент ринку дає змогу учасникам ринку скорегувати свої торгівельні позиції та працює за принципом «на кожен товар є свій покупець». Тобто продавці та покупці заявляють обсяги та ціни, за якими бажають продати/купити електроенергію, і чекають свого контрагента.

На підприємстві працює близько 100 людей, у кілька змін, адже торгівля електроенергією відбувається цілодобово. Це молодий колектив енергетиків, які вміють працювати на результат для держави та оперативно вирішувати надскладні завдання.

На майданчику «Оператора ринку» вільно торгує електроенергією майже 400 компаній. Це доволі велика кількість учасників, більше ніж в деяких європейських державах. І це говорить про довіру до «Оператора ринку», як надійного партнера, який стовідсотково розрахується та зареєструє податкові накладні, що не менш важливо для компаній.

Така діяльність і впроваджена на підприємстві Антикорупційна програма позиціонує «Оператора ринку» як підприємство європейського зразка, а також відповідає цілям Кабінету Міністрів України зробити державні підприємства прозорими та інноваційними.

5 переваг «Оператора ринку»:

1. Працюємо за принципом біржі. Це сприяє розвитку конкуренції на ринку та зниженню ціни на електричну енергію.
2. Надаємо можливість учасникам ринку електроенергії мінімізувати небаланси, і таким чином, зменшити свої витрати.
3. Ми перше і поки єдине державне підприємство в Україні, яке впровадило і здійснює платежі через ЕСКРОУ-рахунки. І перше, в кого система розрахунків працює у вихідні.
4. Забезпечуємо щоденні 100% розрахунки між тими, хто продав, та тими, хто купив електроенергію. Це унеможливує появу боргів на ринку «на добу наперед» та внутрішньодобовому ринку.
5. Працюємо прозоро з дотриманням принципів вільного ціноутворення. Торги електроенергією проводяться 24/7 в автоматичному режимі, без будь-якого ручного управління процесом.

РДН та ВДР у цифрах

Ринок «на добу наперед» та внутрішньодобовий ринок – головні сегменти нового енергоринку України, який запрацював в Україні з липня 2019 року. На РДН та ВДР акцептується до 40% від всього обсягу електроенергії, що споживається населенням та промисловістю. На середньозважену ціну на ринку «на добу наперед» компанії

орієнтуються, коли заключають вільні двосторонні договори купівлі-продажу електричної енергії.

Основні показники РДН та ВДР за 2019 рік

➤ **Ринок «на добу наперед»**

➤ **Внутрішньодобовий ринок**

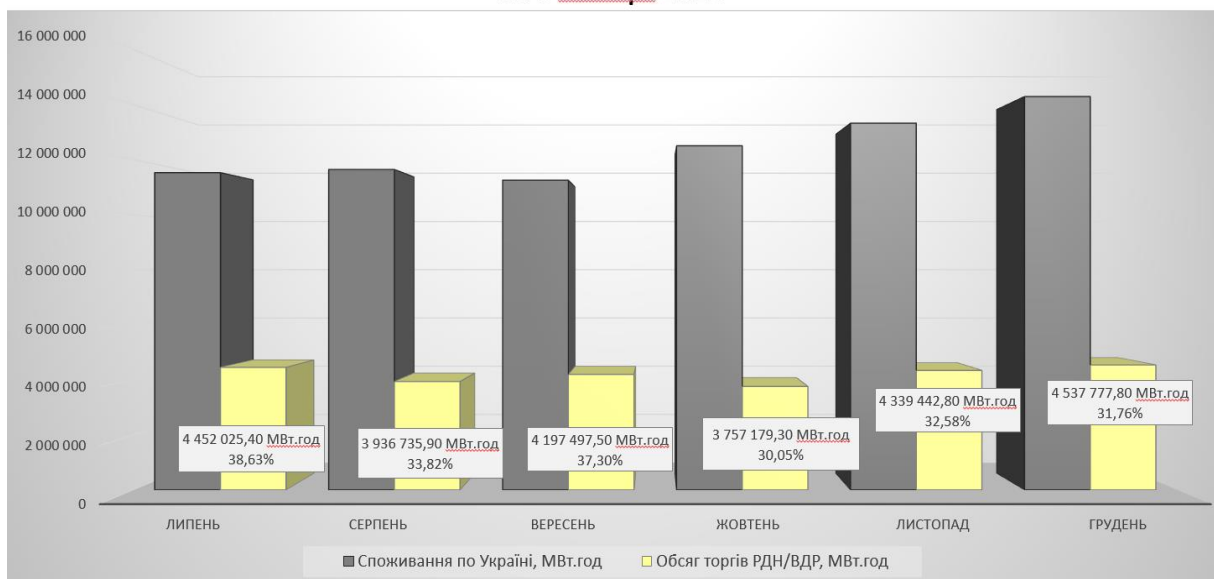
Показник	07-2019	08-2019	09-2019	10-2019	11-2019	12-2019	Показник	07-2019	08-2019	09-2019	10-2019	11-2019	12-2019
Середньозважена ціна на РДН, грн/МВт.год	1 643,48	1 679,09	1 623,41	1 562,20	1 367,55	1 239,05	Середньозважена ціна на ВДР, грн/МВт.год	1 819,64	1 802,71	1 766,90	1 700,73	1 260,10	1 259,54
Середньозважена ціна на РДН (ОЕС), грн/МВт.год	1 639,71	1 669,44	1 604,67	1 533,16	1 320,35	1 207,80	Середньозважена ціна на ВДР (ОЕС), грн/МВт.год	1 835,27	1 754,57	1 772,94	1 692,10	1 242,67	1 256,75
Середньозважена ціна на РДН (БуОс), грн/МВт.год	1 698,34	1 856,24	1 911,38	1 875,85	1 787,53	1 606,35	Середньозважена ціна на ВДР (БуОс), грн/МВт.год	1 733,01	1 940,57	1 746,58	1 729,25	1 450,99	1 279,28
Обсяг купівлі-продажу на РДН, МВт.год	4 347 655,70	3 815 428,30	4 088 778,20	3 659 916,50	4 137 077,00	4 434 350,40	Обсяг купівлі-продажу на ВДР, МВт.год	104 369,70	121 307,60	108 719,30	97 262,80	202 365,80	103 427,40
Обсяг купівлі-продажу на РДН (ОЕС), МВт.год	4 068 398,50	3 618 449,80	3 838 965,80	3 349 827,00	3 719 083,80	4 086 649,60	Обсяг купівлі-продажу на ВДР (ОЕС), МВт.год	88 411,90	89 912,00	83 799,10	74 674,70	185 429,50	90 601,00
Обсяг купівлі-продажу на РДН (БуОс), МВт.год	279 257,20	196 978,50	249 812,40	310 089,50	417 993,20	347 700,80	Обсяг купівлі-продажу на ВДР (БуОс), МВт.год	15 957,80	31 395,60	24 920,20	22 588,10	16 936,30	12 826,40
Середньодобовий обсяг торгів на РДН, МВт.год	140 246,96	123 078,33	136 292,61	118 061,82	137 902,57	143 043,56	Середньодобовий обсяг торгів на ВДР, МВт.год	3 366,76	3 913,15	3 623,98	3 137,51	6 745,53	3 336,37
Вартість купівлі-продажу електричної енергії на РДН, тис. грн (з ПДВ)	8 574 326,85	7 687 726,18	7 965 313,26	6 861 004,98	6 789 197,20	6 593 255,02	Вартість купівлі-продажу електричної енергії на ВДР, тис. грн (з ПДВ)	227 898,18	262 418,23	230 515,18	198 501,11	306 002,19	156 325,58
Вартість купівлі-продажу електричної енергії на РДН (ОЕС), тис. грн (з ПДВ)	8 005 196,91	7 248 958,91	7 392 329,29	6 162 987,30	5 892 587,15	5 923 019,97	Вартість купівлі-продажу електричної енергії на ВДР (ОЕС), тис. грн (з ПДВ)	194 712,05	189 307,75	178 285,15	151 628,63	276 512,84	136 635,26
Вартість купівлі-продажу електричної енергії на РДН (БуОс), тис. грн (з ПДВ)	569 129,93	438 767,27	572 983,97	698 017,68	896 610,05	670 235,06	Вартість купівлі-продажу електричної енергії на ВДР (БуОс), тис. грн (з ПДВ)	33 186,12	73 110,48	52 230,03	46 872,47	29 489,35	19 690,32

На РДН продають та купують електричну енергію на наступну за днем проведення торгів добу за принципом біржі. Купівля-продаж електроенергії на внутрішньодобовому ринку здійснюється безперервно після завершення торгів на ринку «на добу наперед» та впродовж доби фізичного постачання електроенергії. Цей сегмент ринку впроваджено для тих учасників, які з тих чи інших причин не встигли продати чи закупити електроенергію на РДН чи ринку двосторонніх договорів.

Обсяги та вартість купівлі-продажу електроенергії на рдн і вдр

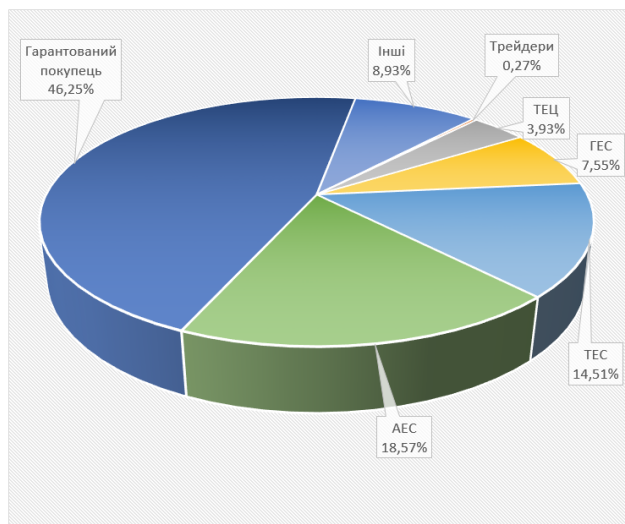
За 6 місяців 2019 року на ринку «на добу наперед» та внутрішньодобовому ринку продано-куплено 25 220 658,70 МВт.год електричної енергії вартістю 45 852 483,96 тис. грн (з ПДВ). На РДН і ВДР щомісяця акцептується до 40% від всього обсягу електроенергії, що споживається Україною.

Обсяги купівлі-продажу електроенергії на РДН та ВДР відносно споживання за 6 місяців 2019

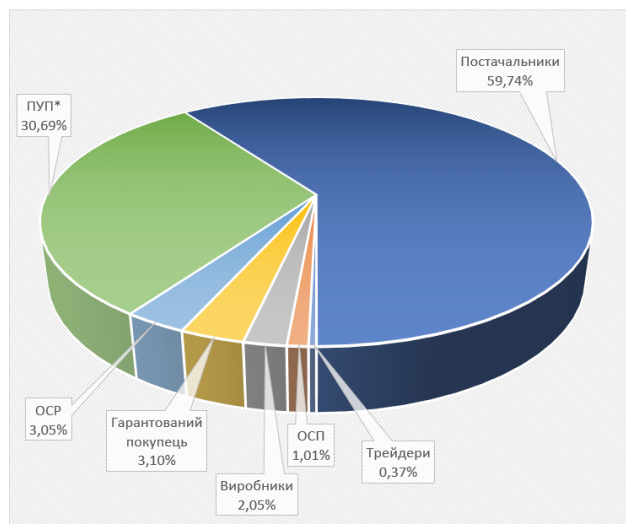
На ринку «на добу наперед»

Структура обсягів продажу на РДН за 6 місяців 2019, МВт·год

Структура продажу	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
Гарантований покупець	48,42 %	51,77 %	52,90 %	37,19%	50,62%	36,62%
АЕС	15,82 %	15,13 %	19,62 %	27,71%	12,22%	21,62%
ТЕС	18,76 %	12,98 %	11,59 %	9,26%	16,23%	17,06%
ГЕС	8,16 %	8,43 %	5,85 %	7,88%	8,53%	6,58%
ТЕЦ	3,90 %	3,26 %	2,42 %	3,91%	3,92%	5,96%
Трейдери	-	-	-	-	0,08%	1,42%
Інші	4,94 %	8,43 %	7,63 %	14,04%	8,40%	10,75%
Всього	100 %	100 %	100 %	100%	100%	100%

Структура обсягів купівлі на РДН, МВт·год

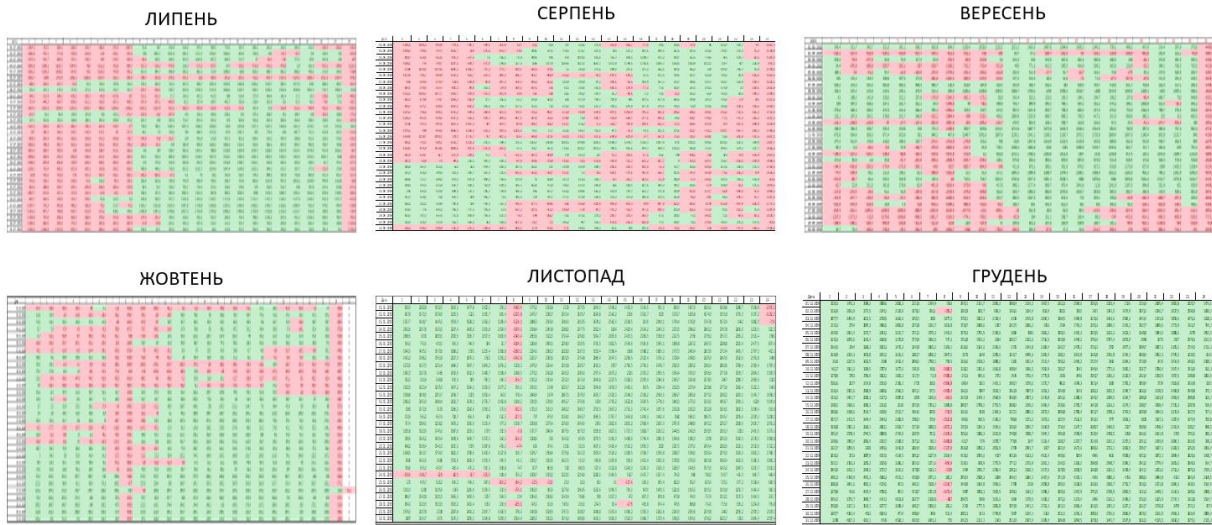
Структура купівлі	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
Гарантований покупець	2,86%	2,33%	2,76%	3,66%	3,90%	3,09%
ОСП	1,36%	0,87%	1,16%	1,51%	0,75%	0,47%
ОСР	5,22%	3,89%	1,70%	2,38%	2,46%	2,53%
Постачальники	52,47%	51,72%	66,59%	65,20%	57,76%	64,79%
ПУП*	36,09%	38,78%	25,83%	23,71%	30,87%	28,54%
Виробники	2,02%	2,41%	1,95%	3,55%	2,44%	0,25%
Трейдери	-	-	-	-	1,82%	0,33%
Всього	100 %	100 %	100 %	100%	100%	100%

Співвідношення попиту і пропозицій на рдн

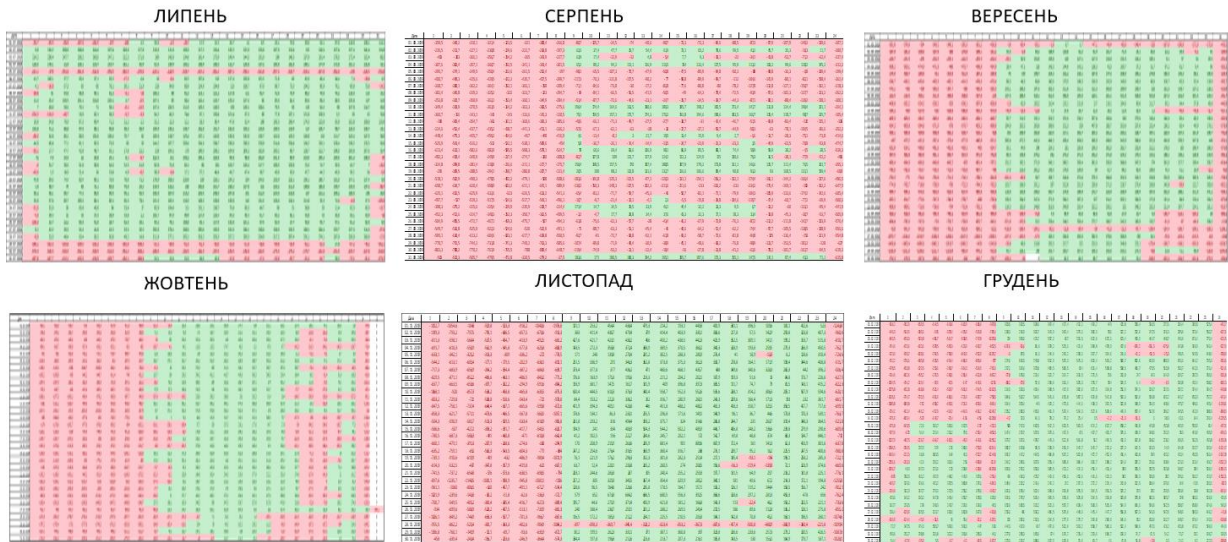
Цікава динаміка спостерігається на ринку «на добу наперед». Якщо в перші чотири місяці роботи нового ринку електричної енергії в ОЕС України спостерігався дефіцит пропозицій на продаж електроенергії, то в листопаді та грудні переважав профіцит. Натомість у Бурштинському енергоострові майже всі 6 місяців минулого року переважав дефіцит заявок саме на продаж електроенергії. У обох торгових зонах дефіцитною є восьма година ранку.

- Червоний – дефіцит пропозицій Зелений – профіцит

Заявки. Попит та пропозиція на РДН в ОЕС України за 6 місяців 2019

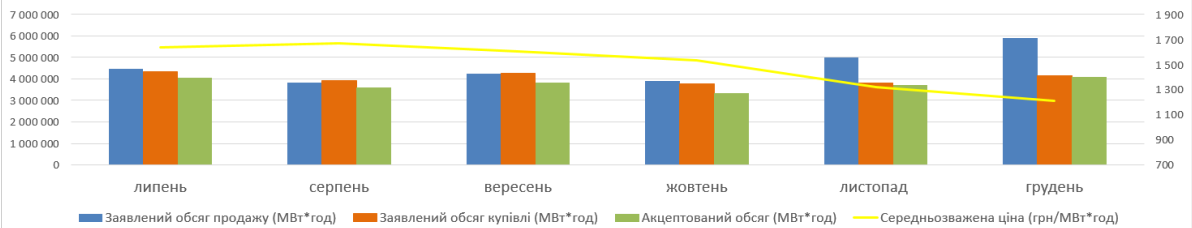

Заявки. Попит та пропозиція на РДН в БуОс за 6 місяців 2019

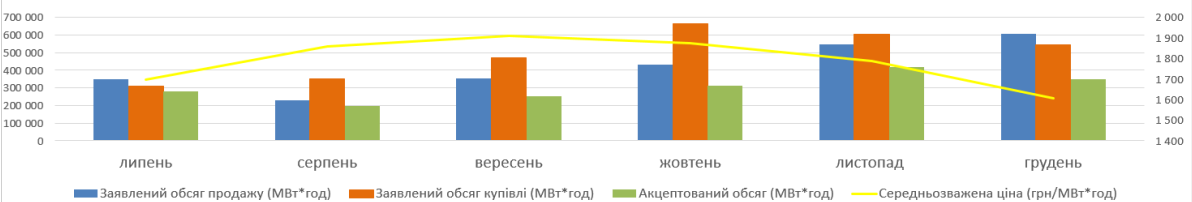

Узагальнені заявки на продаж та купівлю електричної енергії на РДН

Обсяги купівлі-продажу та середньозважена ціна електроенергії на РДН по ОЕС України

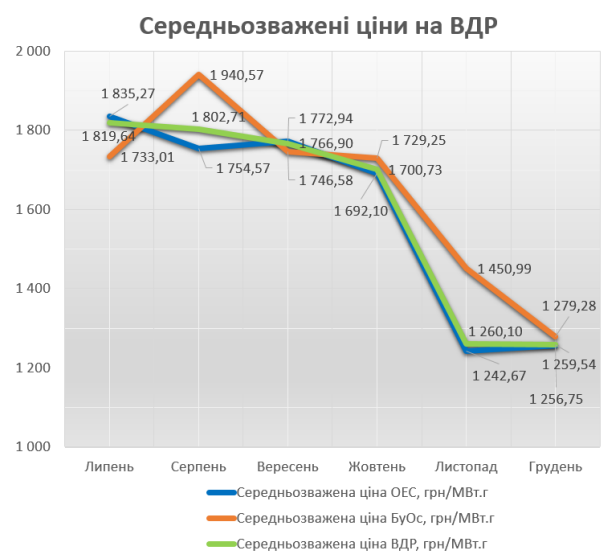
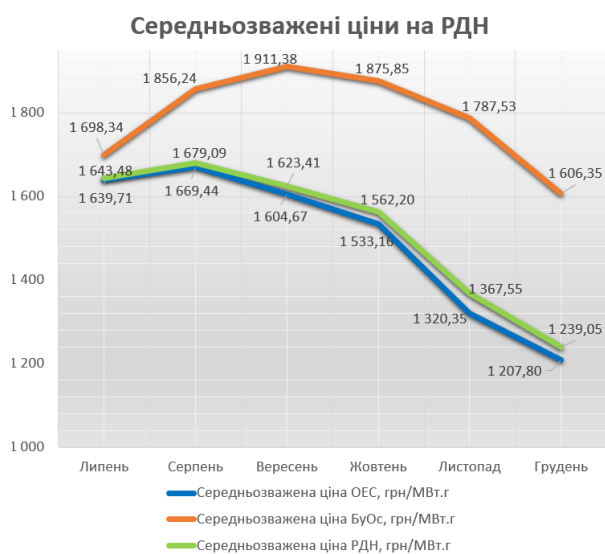
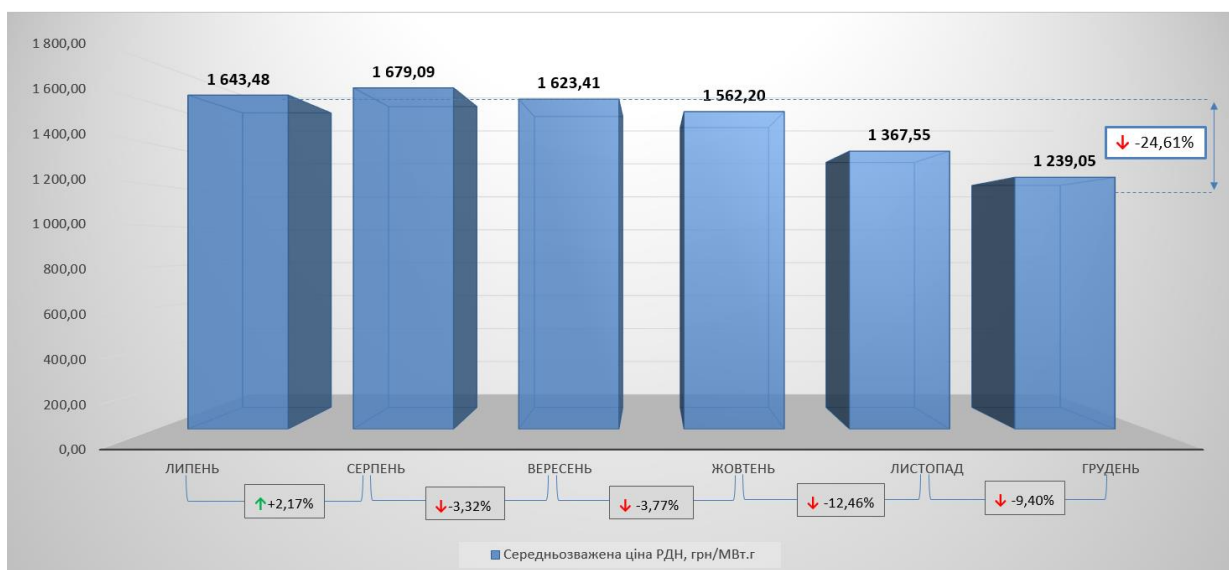
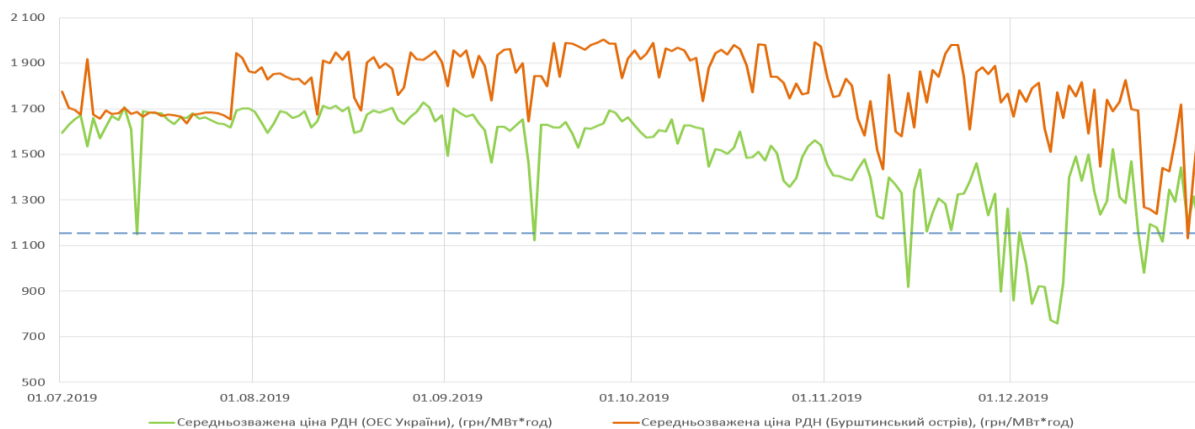

Обсяги купівлі-продажу та середньозважена ціна електроенергії на РДН по Бурштинському острову

Ціни

Середньозважені ціни на РДН за 6 місяців 2019 року

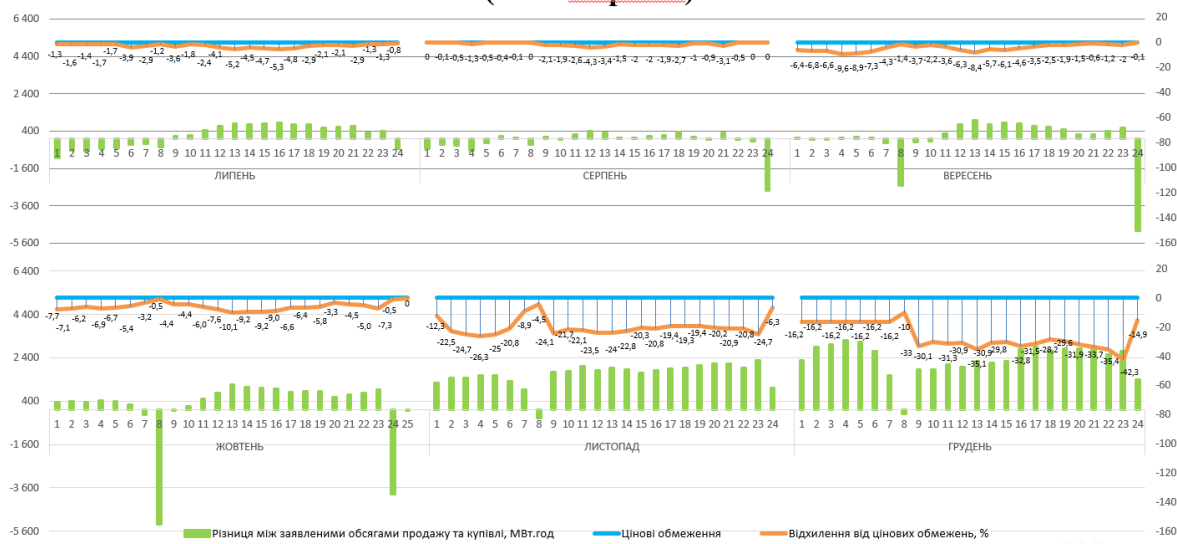
На РДН і ВДР ціни регулює ринок. Середньозважена ціна формується на основі попиту та пропозиції на продаж електричної енергії. Якщо у перший місяць роботи нового енергоринку України середньозважена ціна становила 1643,48 грн/МВт.год (без ПДВ), то у грудні виробники та покупці акцептували електроенергію вже за ціною 1239,05 грн/МВт.год (без ПДВ). За півроку ціни під впливом ринкових факторів та відносно теплої зими знизилися на майже 25%.

Відхилення середніх погодинних цін від Price Cap

Цінові обмеження, так звані прайс-кепи, діють у майже всіх країнах світу. У когось кілька перехідних років, у когось на постійній основі, а у інших лише у перші місяці впровадження нового ринку. Вони необхідні для того, щоб виробники не завищували ціни на продаж електроенергії на ринках «на добу наперед» та внутрішньодобовому ринку.

Затверджені НКРЕКП 24 червня 2019 року Правила ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку передбачили 9-місячний перехідний період з моменту роботи нового ринку електричної енергії, встановивши певні цінові обмеження. Протягом цього періоду енерговиробники у своїх заявках з продажу електроенергії повинні вказувати ціну, не вище максимального значення середніх показників вартості е/е за останні три місяці до введення нових сегментів.

Відхилення середніх погодинних цін від цінових обмежень за 6 місяців 2019 РДН (ОЕС України)

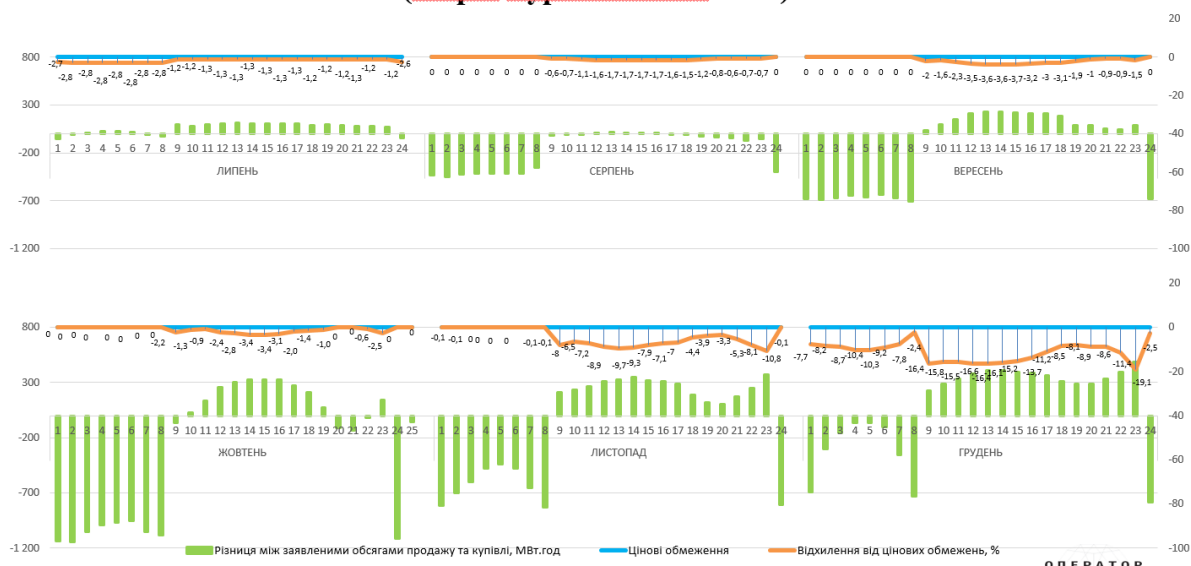

Перші чотири місяці роботи нового енергоринку цінові заявки на продаж електроенергії, як в ОЕС України, так і Бурштинському енергоострові, здебільшого були наближені до цінових обмежень регулятора. В останні два місяці минулого року тенденція змінилася і запропоновані на продаж електричної енергії на РДН ціни були значно нижчими за прайс-кепи.

На шляху до створення Clearing-House

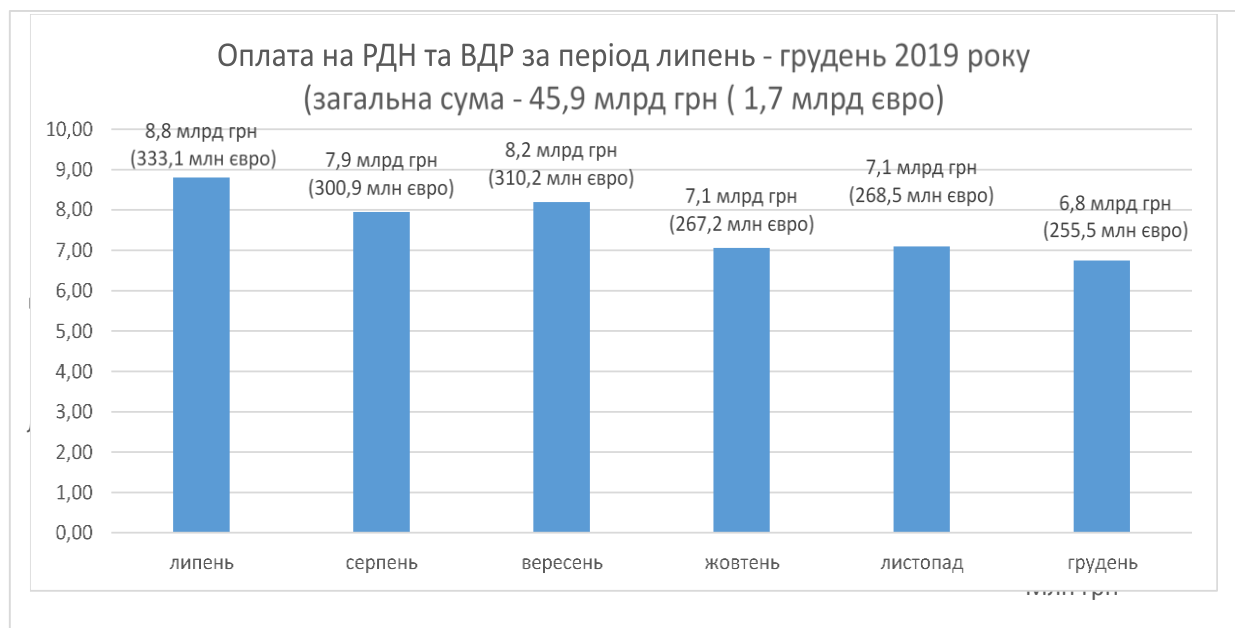
У співпраці з уповноваженим державним банком ринку електричної енергії АТ «Ощадбанк», у межах функціонування ринку електричної енергії, «Оператор ринку» впровадив ескроу рахунки – фінансовий механізм розрахунків, який використовують у європейських країнах та США.

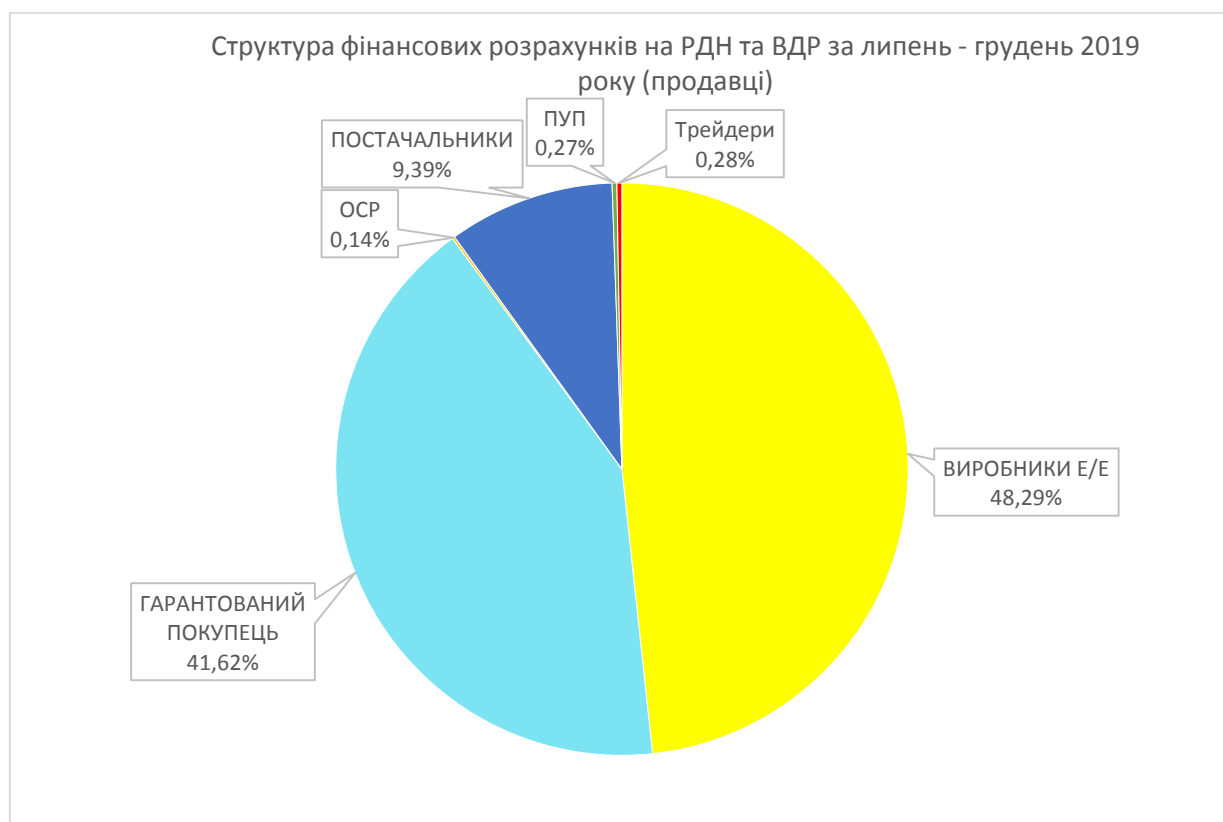
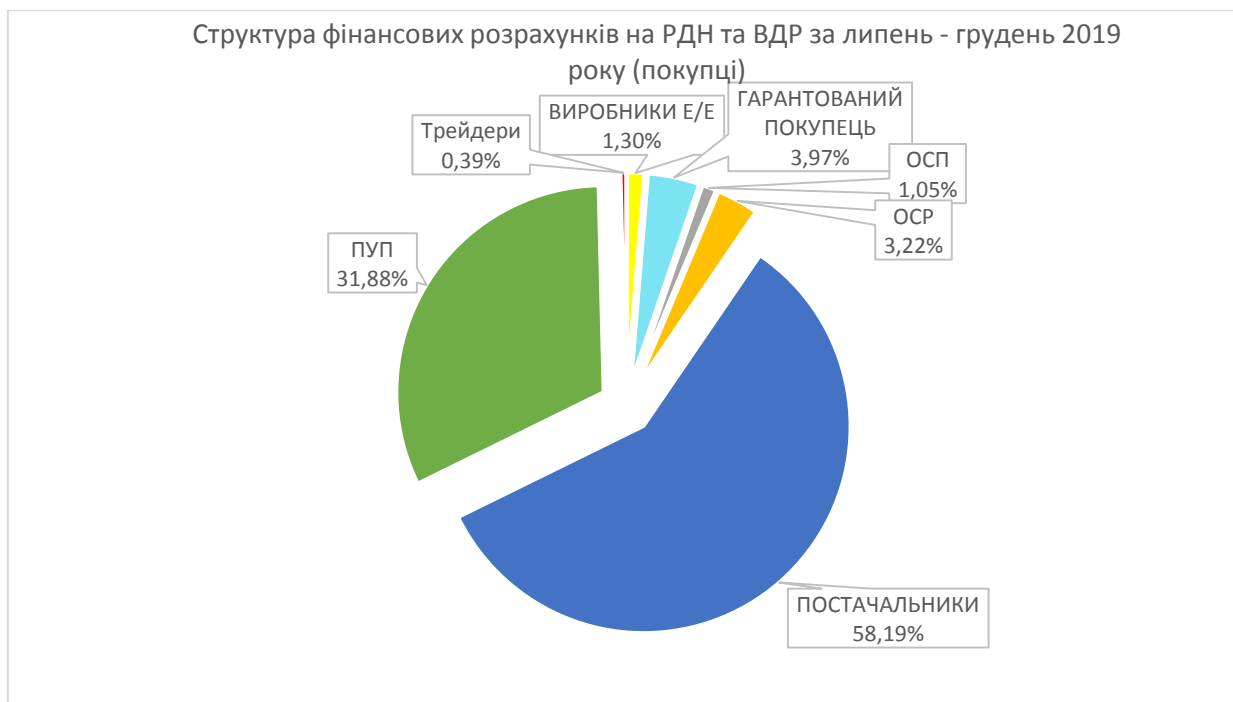
Відхилення середніх погодинних цін від цінових обмежень за 6 місяців 2019 РДН (острів Бурштинської ТЕС)

Ескроу рахунок чи умовний рахунок зберігання - це поточний рахунок, де кошти зберігаються до виконання всіх зобов'язань за договором обома сторонами. При цьому, особливістю ескроу рахунку є те, що ані власник рахунку, ані інша сторона договору не можуть безпосередньо розпоряджатися коштами, які знаходяться на такому рахунку, до моменту настання умов, визначених договором. Ескроу рахунки унеможливили появу боргів на сегментах нового енергоринку РДН та ВДР, мінімізували ризики для «Оператора ринку» та забезпечили виконання учасниками ринку фінансових зобов'язань. Жодних боргів ні в кого ні перед ким за акцептовану на РДН і ВДР електроенергію немає. З липня до грудня 2019 року «Оператор ринку» забезпечив 100% розрахунки за електричну енергію на ринку «на добу наперед» і внутрішньодобовому ринку.

Ще однією конкурентною перевагою «Оператора ринку» є щоденні розрахунки з учасниками ринку за продану-куплену на РДН і ВДР електроенергію, в тому числі у вихідні та святкові дні.

Таким чином, початок роботи нового ринку електричної енергії України характеризується стабільністю роботи як ринку на добу наперед, так і внутрішньодобового ринку. Про це свідчать грошові потоки щодо оплати за електроенергію, яка за період липня-грудня 2019 року склала 45.9 млрд.грн, або 1.7 млрд євро.